

LBRIS

We know
books

COLIN WOODARD

REPUBLICA PIRAȚILOR

ISTORIA ADEVĂRATĂ ȘI UIMITOARE
A PIRAȚILOR DIN CARAIBE
ȘI A CELUI CARE I-A ÎNFRÂNT

Traducere din engleză de Alfred Neagu

EDITURA
ART

Cuprins

Prolog:	EPOCA DE AUR A PIRATERIEI.....	9
Capitolul 1:	LEGENDA (1696)	20
Capitolul 2:	IEȘIREA PE MARE (1697 – 1702).....	42
Capitolul 3:	RĂZBOIUL (1702 – 1712)	70
Capitolul 4:	PACEA (1713 – 1715)	109
Capitolul 5:	PIRAȚII SE ADUNĂ (ianuarie – iunie 1716)	142
Capitolul 6:	FRAȚII DE CRUCE AI COASTEI DE EST (iunie 1716 – martie 1717)	176
Capitolul 7:	BELLAMY (martie – mai 1717).....	205
Capitolul 8:	BARBĂ-NEAGRĂ (mai – decembrie 1717).....	234
Capitolul 9:	CERERI DE GRAȚIERE (decembrie 1717 – august 1718)	271
Capitolul 10:	PE MUCHIE DE CUȚIT (iulie – septembrie 1718)	314
Capitolul 11:	VÂNĂTORUL VÂNAT (septembrie 1718 – martie 1720)	337
Epilog:	SFÂRȘITUL PIRATERIEI (1720 – 1732).....	371
	<i>Postfață</i>	393
	<i>Mulțumiri</i>	399
	<i>Note</i>	405
	<i>Index</i>	447

EPOCA DE AUR A PIRATERIEI

Pentru cei care-i admiră, pirații sunt niște ticăloși romantici: oameni fără teamă, dornici să-și croiască o viață acolo unde nu-i ajunge brațul legii și al guvernului, eliberați de slujbele lor și de constrângerile societății, însetați de bogăție, distracție și aventură. S-au scurs trei secole de la dispariția lor, însă pirații Epocii de Aur au rămas eroi populari, având nenumărați admiratori. Au devenit modele pentru unele dintre cele mai de seamă personaje de ficțiune – Căpitanul Hook, Long John Silver, Căpitanul Blood și Jack Sparrow –, fermecând publicul cu scenele de luptă cu spada, cu prizonierii care păseau legați la ochi și la mâini pe scândura de pe care aveau să cadă în mare, precum și cu hărțile comorilor și cuferele pline cu aur și bijuterii.

Pe cât de captivante sunt legendele – mai ales cele imaginate de Robert Louis Stevenson și Walt Disney –, pe atât de fascinantă este adevărata istorie a piraților din Caraibe: o lungă și uitată poveste a tiraniei și a rezistenței în fața acesteia, o revoltă a marinarilor care a zguduit până-n temelii nou creatul Imperiu Britanic, înghețând comerțul transatlantic și însuflețind viziunile democratice care aveau să ducă, în cele din urmă, la Revoluția Americană.¹ În mijlocul acestor evenimente se află republica piraților, un tărâm al libertății în mijlocul unui ev autoritarist.

Epoca de Aur a Pirateriei a durat doar zece ani, din 1715 până în 1725, și a fost dominată de o bandă de 20 până la 30 de comandanți de piraiți și de doar câteva mii de marinari de rând. De fapt, toți comandanții se cunoșteau între ei, pentru că fuseseră angajați și munciseră cot la cot pe nave comerciale sau pirateresti; căile lor se intersectaseră în aceleași porturi din coloniile britanice din Bahamas, abandonate de guvernul central. Deși cea mai mare parte a piraiților provenea din rândul englezilor și al irlandezilor, printre ei se aflau și numeroși scoțieni, francezi sau africani, alături de un număr ceva mai restrâns de oameni de alte naționalități: olandezi, danezi, suedezi și amerindieni. În ciuda faptului că erau de naționalități, religii, rase, ba chiar și limbi diferite, au reușit să găsească un numitor comun. Când se întâlneau pe mare, navele piraiților își uneau forțele, iar oamenii săreau unii în ajutorul altora, chiar și atunci când unul dintre echipaje era format îndeosebi din francezi, iar celălalt, din dușmanii lor dintotdeauna, englezii. Navele erau conduse în mod democratic, piraiții alegându-și sau înlăturându-și comandanții prin vot, împărțind prada în mod egal și luând deciziile mai importante printr-un consiliu al tuturor, în contrast flagrant cu regimul dictatorial dominant la bordul celorlalte tipuri de nave. Pe vremea când marinarii nu beneficiau de niciun fel de sistem de protecție socială, piraiții din Bahamas le ofereau sprijin financiar persoanelor cu dizabilități din echipaj.²

Piraiții există din cele mai vechi timpuri: erau și în Grecia Antică, și în Imperiul Roman, dar și în Europa Evului Mediu sau în vremea dinastiei Qing din China. Chiar și în zilele noastre, piraiții împânzesc rutele maritime, deturnând cargouri, portcontainere, chiar și nave de pasageri, jefuindu-le și, nu de puține ori, decimându-le echipajele. Piraiții se deosebesc însă de corsarii care jefuiau navele inamice, cu acordul statului, în vreme de război. Unii îi socotesc în mod eronat pe Sir Francis Drake și pe Sir Henry Morgan drept piraiți, aceștia fiind în

realitate corsari care se îndeletniceau cu jaful pe mare, având sprijinul legal deplin al suveranilor lor, regina Elisabeta I, respectiv regele Carol al II-lea. Nu doar că le-au fost trecute cu vederea nelegiuirile, dar au primit titluri nobiliare pentru serviciile aduse Coroanei, iar Morgan a fost numit locotenent guvernator al coloniei din Jamaica. William Dampier a fost și el corsar, așa cum au fost cei mai mulți *bucanieri** de la sfârșitul secolului al XVII-lea. Până și infamul căpitan William Kidd a fost, inițial, un corsar din lumea bună, ajuns pirat fără voia sa, în urma unui conflict cu directorii Companiei Britanice a Indiilor de Est, cea mai mare corporație engleză.

Pirații Epocii de Aur au fost complet diferiți atât față de corsarii generației lui Morgan, cât și față de pirații care i-au precedat. Spre deosebire de corsari, erau niște nelegiuți notorii, socotiți a fi deopotrivă tâlhari și criminali de către toate națiunile, chiar și de propria țară. Față de predecesorii lor, acești pirați nu se ocupau cu ticăloșii mărunte, ci erau implicați într-o formă de revoltă socială și politică. Erau marinari, funcționari oficiali, sclavi fugari, care s-au răsculat împotriva asupritorilor lor: comandanți sau proprietari de nave, stăpâni autocrați ai marilor plantații din America și Indiile de Vest.

Nemulțumirile de la bordul navelor comerciale erau atât de mari încât, atunci când pirații capturau o navă, o parte din echipaj li se alătura, entuziastă. Chiar și navele militare britanice erau vulnerabile: când *Phoenix* i-a atacat pe pirați în 1718,

* Termenul „bucanier” nu este foarte precis și se referă atât la pirații, cât și la corsarii care operau în Indiile de Vest în secolul al XVII-lea, în mod special în anii 1670 și 1680. Inițial, termenul se referea la bandele de nelegiuți – cei mai mulți de origine franceză, ce cutreierau Insula Hispaniola –, care vânau animale sălbatice, uscându-le carnea pe așa-numitele *boucan*, niște afumătoare de inspirație indiană; dar, în afară de vânatoarea de animale, se mai ocupau și cu hăituirea unor nave de mici dimensiuni. În cele din urmă, englezii au adoptat termenul de *bucanier* pentru a se referi la pirații din Caraibe în general, deși, la vremea respectivă, cuvântul nu era folosit cu acest sens. (n.a.)

în bârlogul lor din Bahamas, o parte dintre marinarii fregatei au fugit, furișându-se la adăpostul nopții, și s-au înrolat sub steagul negru al piraților. Într-adevăr, creșterea numărului de pirați a fost alimentată în mare măsură de dezertările din rândul marinarilor, care erau strâns legate de tratamentul brutal la care erau supuși aceștia, atât pe navele militare, cât și pe cele comerciale.

Dar nu toți pirații proveneau din rândul marinarilor nemulțumiți. Sclavii fugari s-au îndreptat în număr mare către republica piraților, pentru că se răspândise vestea că pirații atacă navele care transportă sclavi, ceea ce i-a convins pe mulți dintre ei să li se alăture piraților ca membri cu drepturi egale ai echipajului. În perioada de vârf a Epocii de Aur, nu era ceva neobișnuit ca un sfert sau chiar mai mult din echipajul unei nave să fie format din sclavi care evadaseră, câțiva mulatri reușind să ajungă căpitani în toată regula. Acest tărâm al libertății amenința și tulbura liniștea coloniilor de sclavi din apropierea Insulelor Bahamas. În 1718, guvernatorul în funcție din Bermude informa că „negrii au devenit atât de obraznici și aroganți în ultima vreme, încât avem motive să bănuim că se vor revolta [împotriva noastră] și ne temem că li se vor alătura piraților”³.

Unii pirați acționau și din rațiuni politice. Epoca de Aur a luat naștere la scurt timp după moartea reginei Anna, când fratele ei vitreg, Iacob Stuart, nu a putut accede la tron din cauză că era catolic. Noul rege al Angliei și al Scoției, protestantul George I, era doar un văr îndepărtat al reginei decedate, un prinț german căruia nu-i păsa prea mult de Anglia și care nici măcar nu cunoștea limba. Mulți englezi, unii dintre ei viitori pirați, au socotit că situația era de neacceptat și au rămas loiali față de Iacob și Casa Regală Stuart. Pirații de la începutul Epocii de Aur au fost îndemnați să meargă pe această cale chiar de guvernatorul din Jamaica, Archibald Hamilton, simpatizant al Casei Stuart, care voia să-i folosească în revolta

ce urma să se declanșeze împotriva regelui George. Așa cum a arătat Kenneth J. Kinkor, istoric la Muzeul Expediției Whydah din Provincetown, Massachusetts, pirații „nu erau simple brute care se întâlneau prin crâșme”⁴.

Bandele de pirați din Bahamas au cunoscut un succes răsunător. La apogeul activității lor au reușit să rupă legăturile Angliei, Franței și Spaniei cu teritoriile lor din Lumea Nouă, retezând relațiile comerciale, împiedicând aflusul de sclavi către plantațiile de trestie-de-zahăr din America și din Indiile de Vest și întrerupând schimbul de informații dintre continente. Marina Regală a trecut de la incapacitatea de a-i prinde la teama de a-i întâlni. Deși nava marinei militare britanice *Seaford* fusese însărcinată cu protejarea Insulelor de sub Vânt*, comandantul acesteia a raportat că „se află în pericol de a fi copleșit” dacă se îndreaptă împotriva piraților.⁵ În 1717, pirații deveniseră atât de puternici, încât nu reprezentau o amenințare doar pentru nave, ci și pentru coloniile de pe uscat. Ocupaseră avanposturile britanice din Insulele de sub Vânt,

* Indiile de Vest cuprind de fapt trei grupuri mari de insule. La nord – Arhipelagul Lucayan (denumit și Arhipelagul Bahamas), cu Insulele Bahamas, Turks și Caicos; mai spre sud, Antilele Mari, cu Insulele Caiman, Cuba, Hispaniola (vechea denumire, astăzi Haiti și Republica Dominicană), Jamaica și Puerto Rico; spre est, Antilele Mici, cu sumedenia de insule și insulițe, între care Insulele Virgine și, spre sud, Barbados, Dominica, Martinica, Grenada, Guadelupa, Trinidad, Tobago etc. Antilele Mici sunt un grup de insule așezate aproape în arc de cerc, care delimitează partea sudică a Mării Caraibilor de Oceanul Atlantic, și sunt împărțite la rândul lor în două grupuri. Cele din sud, de la Trinidad și Tobago până la Dominica sunt denumite Insulele Vântului; cele din nord, de la Guadelupa la Insulele Virgine au fost denumite Insulele de sub Vânt. Numele aparțin tradiției navigației din secolele trecute: și-au căpătat denumirea în funcție de poziția navelor față de vânt și curenții oceanici: bordul din vânt (din partea din care bate vântul) și bordul de sub vânt (cel adăpostit, din partea opusă). Navele care veneau dinspre Europa și mai ales Africa, pe vremea negoțului cu sclavi, întâlneau întâi insulele sudice în bordul din vânt (alizeele dominante din zonă fiind cele de nord-est), de unde și denumirea acestora – Insulele Vântului, cele nordice rămânând să fie denumite Insulele de sub Vânt. (n.tr.)

amenințând să invadeze Bermudele; în repetate rânduri, au impus blocadă Carolinei de Sud. În această perioadă, unii au strâns bogății copleșitoare, cu ajutorul cărora au cumpărat loialitatea negustorilor, a proprietarilor de plantații și chiar a guvernatorilor din colonii.

Autoritățile îi zugrăveau pe acești piraiți ca pe niște monștri plini de cruzime, primejdioși, violatori și criminali care ucideau oameni din capriciu și torturau copii din pură plăcere; de cele mai multe ori, nu se înșelau. Multe povești erau exagerate, poate pentru a-i convinge și pe cei mai sceptici. Spre uimirea proprietarilor de nave și plantații din cele două Americi, o mare parte din coloniștii de rând îi socoteau pe piraiți eroi populari. Cotton Mather, reputatul pastor puritan, tuna și fulgera împotriva sprijinului pe care *păcătoșii* cetățeni de rând din Boston îl acordau piraiților. În 1718, pe când autoritățile din Carolina de Sud se pregăteau să judece o bandă de astfel de nelegiuți, simpatizanții lor l-au scos pe conducătorul piraiților din închisoare și aproape că au preluat puterea în Charleston, capitala coloniei. Guvernatorul Virginiei, Alexander Spotswood, se plângea în același an că „mulți sunt ușor de momit în favoarea acestor ciumați ai omenirii fiindcă nutresc speranța de a se bucura și ei de o parte a bogățiilor dobândite pe căi necinstite“, adăugând că, în colonia sa, „mulți sunt de partea piraiților“⁶.

M-am gândit să scriu despre piraiți când stăteam sub un palmier, cu viitoarea mea soție, pe o insulă de lângă Belize, un stat din America Centrală fondat de piraiții și corsarii englezi, al căror limbaj de la sfârșitul secolului al XVII-lea este și astăzi foarte actual. Acum 300 de ani, la fel ca în cazul locurilor mele natale din Maine, aici era un tărâm al nimănu, o regiune de coastă presărată cu insule, cu o populație destul de mică de băștinași încă neatinși de stăpânirea europenilor. Mi-am imaginat cum de după promontoriul insulei se arată capătul

unui bompres, urmat de velele cârpite și coca dată cu smoală a unei corăbii de mici dimensiuni, cu babordul marcat de obloanele pentru gurile de tun și o flamură neagră cu cap de mort fluturând pe catargul cel mare. Și nava mi se părea atât de reală, încât simțeam chiar și mirosul velor și al parâmelor groase de cânepă. Dar echipajul nu-mi apărea prea limpede în minte; ce vedeam era mai degrabă un colaj de imagini parcă desprinse din cultura pop: un ins legat la cap cu bandană și cu cercei în urechi, un altul cu un petic pe ochi sau cu un picior de lemn, un papagal pe umărul căpitanului, cuțite și sticle de rom împrăștiate peste tot. Vedeam cum gurile piraiilor se cască într-un zâmbet ușor sinistru, în timp ce-și aruncă unul altuia fraze devenite clișeu, urmate de câte un mârâit drept răspuns. Și atunci mi-am dat seama că, în ciuda faptului că imaginea lor a devenit atât de populară, prin intermediul filmelor și al reclamelor, nu îmi este deloc limpede cum au fost piraiii cu adevărat. De unde au apărut, ce i-a împins să facă ceea ce au făcut, cum s-au descurcat cu prada pe care au dobândit-o și dacă au reușit, măcar unii, să fugă cu ea.

Răspunsurile nu au fost ușor de găsit. Cele mai multe cărți, filme, spectacole de televiziune continuă să insiste asupra miturilor pirateresti, nereușind să facă deosebirea între evenimentele susținute de documente și cele care s-au dovedit a fi fanteziste, majoritatea avându-și originile în cartea *A General History of the Robberies and Murders of the Most Notorious Pyrates*, apărută în 1724 și al cărei autor* a publicat-o sub pseudonimul „Căpitanul Charles Johnson“. Cei care se încumetă să se aplece asupra acestui subiect nu își concentrează atenția asupra adevăraților piraii, ci asupra bucanierilor și a corsarilor din epoca de început, oameni care s-au bucurat de ceva mai mult respect, majoritatea acționând cu sprijin legal. Viețile unor personalități ca Henry Morgan,

* Așa cum voi menționa mai departe, autorul nu a fost Daniel Defoe, cum au afirmat generații de cercetători și editori, de altfel, bine intenționați. (n.a.)

William Kidd sau William Dampier sunt mult mai bine documentate. Există și câteva cărți excelente despre acest subiect, dar și acestea se concentrează asupra pirateriei ca instituție, și nu asupra vieții anumitor pirați. Aveam să descopăr, în cursul scrierii acestei cărți, că abordarea biografică te obligă să pui cu totul alte întrebări, care dezvăluie legături, motivații și evenimente care altfel ar rămâne pierdute.

Paginile care urmează sunt bazate pe materialele găsite în arhivele din Marea Britanie și din cele două Americi. Dialogurile nu au fost inventate, iar descrierile orașelor, ale evenimentelor, ale vestimentației, ale navelor și ale vremii au la origine surse primare. Am recuperat diferite aspecte ale istoriei piraților cu ajutorul unor documente judiciare și a unor mărturii depuse în fața instanțelor din epocă; am folosit scrisori ale guvernatorilor englezi și spanioli, ale unor funcționari din colonii, ale căpitanilor de nave, dar și relatări apărute în broșurile, ziarele și cărțile vremii; de asemenea, am utilizat registrele vămile, ale bisericilor parohiale și jurnalele de bord ale unor nave militare ale Maiestății Sale.

În citarea surselor din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea am folosit punctuația și uneori grafia modernă, cu scopul de a facilita înțelegerea textului pentru cititorii secolului XXI. Toate datele calendaristice din această lucrare corespund calendarului iulian, care pe vremea aceea era folosit în toată lumea anglofonă, ceea ce înseamnă că scădem 10 sau 11 zile* din data consemnată în izvoarele franceze și spaniole, unde se folosea deja calendarul gregorian. Izvoarele originale pot fi găsite în notele de la sfârșitul acestei cărți.

Cercetările mi-au purtat pașii în locurile unde s-au petrecut evenimentele, printre care se numără și orașele Londra,

* Cele mai multe națiuni au adoptat calendarul gregorian în 1582, când între cele două sisteme era o diferență de 10 zile. Pe la 1700, diferența a crescut la 11 zile, așa cum a rămas până în 1752, când englezii au adoptat în cele din urmă noul calendar. (n.a.)

Bristol, Boston și Charleston, dar și Insulele Bahamas. Am vizitat zonele din Carolina de Nord unde-și făceau veacul pirații și unde scafandrii de la Departamentul Resurselor Naturale și Culturale cercetează ceea ce se presupune a fi epava navei-amiral a lui Barbă-Neagră. Obiecte de pe altă navă-pirat din Epoca de Aur, *Whydah*, așteaptă încă să fie scoase la lumină în largul coastelor de la Cape Cod. Mi-au fost de un real ajutor discuțiile și corespondența cu arheologii și istoricii din aceste zone, dar și din altele, care continuă să ceară dovezi pentru a ne oferi o perspectivă mai clară asupra istoriei piraților.

Această carte spune povestea Epocii de Aur a Pirateriei prin intermediul a patru figuri de seamă. E vorba de trei pirați: Samuel „Sam cel Negru“ Bellamy, Edward Thatch – zis și Barbă-Neagră – și Charles Vane, care se cunoșteau între ei. Bellamy și Barbă-Neagră erau prieteni și slujiseră amândoi sub comanda lui Benjamin Hornigold, fondatorul republicii piraților de la Nassau, din Insula Noua Providență. Cei doi îl cunoșteau bine pe Vane, protejatul lui Henry Jennings, rivalul lui Hornigold. Jennings era un corsar violent, pe care regele George I-a declarat proscris. Vane avea multe dintre trăsăturile stăpânului său: o înclinație spre cruzime și violență nenecesare, o aplecare spre sadism care, în cele din urmă, i-a știrbit autoritatea. Însă Bellamy și Barbă-Neagră, urmând exemplul lui Hornigold, s-au arătat mai circumspecți în a folosi forța, recurgând la teroare doar pentru a-și obliga adversarii să se predea, evitând în acest fel folosirea violenței. În nenumăratele descrieri ale atacurilor întreprinse de Bellamy și Barbă-Neagră asupra corăbiilor – în jur de 300 de nave capturate – nu se menționează niciodată că aceștia și-ar fi ucis prizonierii. De cele mai multe ori, victimele declarau mai apoi că au fost tratate corect de acești pirați, care de obicei eliberau navele și restituiau încărcătura, dacă nu le erau de folos.

Cei trei și-au făcut în timp mulți discipoli, navigând sau distrându-se alături de aproape toți ceilalți pirați de frunte ai epocii: John „Calico Jack“ Rackham, întotdeauna îmbrăcat extravagant, excentricul Stede Bonnet, infamul Olivier La Buse, Paulsgrave Williams, cel care purta peruci, sau Anne Bonny, femeia-pirat. În perioada lor de glorie, fiecare dintre ei deținea un mic convoi de nave-pirat, cu un echipaj de sute de oameni, iar în cazul lui Bellamy și Barbă-Neagră, navele-amiral puteau ține piept oricărei nave de război din cele două Americi. Campaniile lor de jefuire mergeau atât de bine încât guvernatorii provinciilor, negustorii de sclavi, proprietarii de plantații și mai marii flotelor comerciale – întreaga structură de putere a Americii britanice – vor cere în curând să se ia măsuri împotriva acestor nelegiuți.

Dar să vorbim și despre cea de-a patra figură de seamă: Woodes Rogers, omul trimis de Coroană pentru a-i înfrunta pe pirați și a aduce liniștea în Insulele Bahamas. Rogers a fost cel care a pus capăt Epocii de Aur a Pirateriei. Desigur, el nu a fost pirat, dar a fost corsar în cel mai recent război al Angliei cu Franța și Spania și cunoștea foarte bine modul de operare al piraților și felul lor de a gândi. Erou al acestui război și autor celebru, Rogers a condus cu succes asaltul asupra unui oraș spaniol, a fost desfigurat în timpul unei bătălii îndârjite în Pacific cu un galion imens care transporta bogății din America și s-a remarcat ca unul dintre puținii oameni care au reușit să navigheze în jurul Pământului. În ciuda trecutului său de corsar neînfricat, Rogers nu îi simpatiza deloc pe pirați. El reprezenta chiar sistemul împotriva căruia se răzvrătiseră aceștia. Spre deosebire de cei asemenea lui, Rogers era un om plin de curaj, lipsit de egoism și însuflețit de un neașteptat patriotism, închinat fără reținere regelui și țării. În vreme ce alți guvernatori, ofițeri navali și miniștri își umpleau în mod frecvent buzunarele pe cheltuiala Coroanei, Rogers își golea buzunarele pentru a sprijini acțiunile despre care credea că vor fi spre binele cetățenilor și al ordinii din tânărul Imperiu

Britanic. În ciuda devotamentului său eroic, Rogers avea să pătimească din cauza superiorilor și a colegilor săi.

Bellamy, Barbă-Neagră și Vane nu au creat de la zero comunitatea piraterescă. L-au avut drept model pe Henry Avery*, „regele-pirat“ despre care se spunea că reușise să-și salveze oamenii de la existența chinuită de pe punțile navelor, oferindu-le o viață de lux, la care nici nu visaseră vreodată, într-un regat al lor, pirateresc. Isprăvile lui Avery au avut loc pe vremea când Bellamy, Barbă-Neagră și Vane erau copii – ajunsese o adevărată legendă când aceștia erau tineri. Aventurile lui Avery au devenit subiect de romane și piese de teatru, le-au servit ca sursă de inspirație ziariștilor și scriitorilor și, nu în ultimul rând, piraților Epocii de Aur. Legendele romantice despre piraterie nu au urmat după Epoca de Aur, ci au precedat-o, ba chiar au ajutat la crearea ei. Așadar, povestea pirateriei începe cu Henry Avery și cu sosirea la Nassau a unei misterioase corăbii, în urmă cu trei secole.

* În unele documente ale epocii apare și sub numele de Every sau Evarie. (n.a.)